

Nâzım Mehmed divanından iki sayfa (Süleymaniye Ktp., Lala İsmâil, nr. 490, vr. 1^a, 24^b)

zullah Efendi'ye mülâzım oldu ve 40 akçelik müderrisliğe kadar yükseldi. Kaynaklarda yer alan "kirli, Nâzım-ı bî-intizâm" ifadelerini zâhire önem vermemesine, kılık kıyafetine ve temizliğe aldırış etmemesine başlamak mümkündür. Bir müddet müderrislik yapmasının ardından kılık kıyafeti sebebiyle azledildiği bildirilmekteyse de medreseden çıkarıldıktan sonra malî sıkıntı yüzünden bu duruma düştüğü de ileri sürülmektedir (Sâlim, s. 640; Sak, s. 16). Bu sıkıntılı günlerinde kitap istinsah ederek geçinirken (Â, IX, 138) Kırım hanlarından Selim Giray onu Çatalca'daki çiftliğinde ders vermek üzere çocuklarına hoca tayin etti (Belîğ, s. 549; Sâlim, s. 640). Nâzım, kaynakların çoğunun bildirdiğine göre bu görevde iken Çatalca'da Han Çiftliği adlı köyde 1116'da (1704) vefat etti. *Tuhfe-i Hattâtin*'de verilen (s. 730) 1016 (1607) tarihi doğru değildir.

Tezkirelerde şiiirlerinin methedilmesi ve bunlardan fazlaca örnek verilmesi Nâzım Mehmed Efendi'nin zamanında tanınan bir şair olduğunu göstermektedir. Yaşadığı dönemin en önemli şairi olan Nâbî'nin tesirinde kaldığı onun iki gazelini tahmîsinden anlaşılılmaktadır. Ancak Nefî'ye olan hayranlığını dile getirdiği gibi zaman zaman kendisini Nefî gibi hissetmekten de geri kalmamıştır (Sak, s. 32). Farsça ve Arapça'yı da şair yazacak derecede öğrenmişti. Şiirlerinde dinî konulara yer vermesinden ve tasavvufî görüşlerini belirt-

memesinden dolayı herhangi bir tarikata mensup olmadığını söylemek mümkündür. Devrindeki şairlere göre Türkçe'yi daha sade ve başarılı bir şekilde kullanan Nâzım rediflerinde de Türkçe kelimeleri tercih etmiş ve edebî sanatlar bakımından hayli başarılı şiiirler yazmıştır. Bu arada halk söyleyişlerine, deyim ve atasözlerine de yer vermiştir (a.g.e., s. 30). Nâzım Mehmed aynı zamanda iyi bir hattattır. Müstakimzâde'nin bildirdiğine göre Siyâhî Ahmed Efendi'den başta ta'lik olmak üzere sülüs ve nesih yazılarını meşketmiş ve bunlarda başarılı olmuştur (*Tuhfe*, s. 730). Ta'lik hattıyla yazdığı divanı bunun en güzel delilidir (İÜ Ktp., TY, nr. 462/10).

Nâzım Mehmed Efendi'nin bugüne ulaşan tek eseri mürettep divanıdır. Beş yazma nüshası tesbit edilen divanda (İÜ Ktp., TY, nr. 462/10, 760/5; Süleymaniye Ktp., Lala İsmâil, nr. 490; TSMK, nr. 645; Konya Mevlânâ Müzesi Ktp., nr. 2402) on dört kaside, on biri Farsça 188 gazel, biri Farsça on yedi tarih, sekizi Farsça kırk sekiz rubâi, biri Farsça on bir müfred, üç müseddes, iki tahmîs ve bir müstezad gazel bulunmaktadır. Vesile Sak, Nâzım Mehmed ve divanı hakkında bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

Safâi, *Tezkire* (nşr. Pervin Çapan), Ankara 2005, s. 619-620; Belîğ, *Nuhbetü'l-âsâr*, s. 548-555; Sâlim, *Tezkire*, İstanbul 1315, s. 639-641; Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 730; *Sicill-i Osmânî*, IV, 535;

TYDK, III, 563-565; Vesile Sak, *Nâzım (İstanbul)*: *Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni* (yüksek lisans tezi, 1994), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; M. Cavid Baysun, "Nâzım Mehmed", *Â*, IX, 138; "Nâzım Mehmed Efendi (Kara)", *TDEA*, VI, 540.

HASAN AKSOY

NÂZİM MUSTAFA EFENDİ

(ö. 1107/1696)

Divan şairi ve bestekâr.

İstanbul'da doğdu. Asıl adı Mustafa olup yeniçeri kâtibi Yenibağçeli Ördök İsmâil Efendi'nin oğludur. İyi bir öğrenim gördükten sonra yeniçeri kalemine girdi, ardından başhalife oldu. II. Mustafa'nın Avusturya seferine katılıp döndükten kısa bir süre sonra Belgrad'da yeniçeri kâtipliğine tayin edildi ve orada vefat etti. Sâlim 1106 Muharreminde (Eylül 1694), Mehmed Süreyyâ 1108 Muharreminde (Ağustos 1696) öldüğünü bildiriyorsa da kaynakların ekseriyeti vefatı için 1107 (1696) yılını vermektedir. Safâyî, Belîğ ve Sâlim tezkirelerinde Nâzım Mustafa Efendi'den övgüyle bahsedilerek şiiirlerinden oldukça fazla örnek verilmesi onun zamanının önemli bir şairi olduğunu göstermektedir. Hammer, Nâzım ile Nazım'ın hal tercümesiyle şiiirlerini birbirine karıştırmış, Flügel ve Menzel de aynı hataları tekrarlamıştır (*Â*, IX, 138).

Esad Efendi'nin *Atrabü'l-âsâr*'ında verdiği bilgiye göre son derece güzel bir sese sahip olan Nâzım Mustafa Efendi zamanının müzik üstatlarından ders almış ve çeşitli eserler bestelemiştir. Hüseyinî makamında çember usulüyle bestelediği, "Fark olunmaz şu'le-i âhim gece mehtâbdan / Neyleyim hurşid-i rahşânım göz açmaz hâbdan" matla'lı murabbâ en tanınmış eseridir. Müstakimzâde'nin bildirdiğine göre şair Hattat Osman Hamdi, Nâzım Mustafa Efendi'nin kardeşidir (*Tuhfe*, s. 298). Kaynaklar Nâzım Efendi'nin mürettep bir divanı olduğunu belirtmekteyse de bugüne kadar herhangi bir nüshasına rastlanmamıştır. Mevcut şiiirleri Nâbî tarzını benimsediğini göstermektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Safâi, *Tezkire* (nşr. Pervin Çapan), Ankara 2005, s. 610-612; Belîğ, *Nuhbetü'l-âsâr*, s. 546-548; Sâlim, *Tezkire*, İstanbul 1315, s. 639; Ebûshakzâde Esad Efendi, *Atrabü'l-âsâr*, İÜ Ktp., TY, nr. 6204, vr. 35^b-36^a; Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 298; *Sicill-i Osmânî*, IV, 534; M. Cavid Baysun, "Nâzım Mustafa Efendi", *Â*, IX, 137-138; "Nâzım Mustafa Efendi", *TDEA*, VI, 540-541; E. G. Ambros, "Nâzım, Mustafâ", *El²* (İng.), VII, 1054.

HASAN AKSOY